ZULFA KATUH

Okean bi me obojio u PLAVO

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

Laguna

Naslov originala

Zoulfa Katouh
The Ocean Would Paint Me Blue

Copyright © 2026 by Zoulfa Katouh
Translation copyright © za srpsko izdanje 2026, LAGUNA

Dijahu Šediju Barakatu,
Jusoru Mohamedu Abu Salhi, i
Razanu Mohamedu Abu Salhi:
Vaša svetlost nije izbledela
sa ovoga sveta ni jednog jedinog dana.

Minu Jungiju:
Naša iskušenja će se zaista okončati u punom cvatu.

Tebi, čitaoče, ko god da si:
neka ovaj život bude dobar prema tebi,
i nikad ne zaboravi da budeš
dobar prema sebi.

بدأ الإسلام غريبًا وسيعود غريبًا فطوبى للغرباء

صدق رسول الله ﷺ

„Islam je počeo kao nešto strano i opet će se vratiti kao što je počeo – pa neka je radosna vijest strancima.“*

Prorok Muhamed,
neka su mir i blagoslovi Alahovi na njega.

* *Knjiga o vjeri*, hadis 145 (u nekim izdanjima 2329), preveo Husein Đozo. (Prim. prev.)

Džihad, *imenica*: borba da postaneš najbolji što možeš. Da prevaziđeš prepreke. Da budeš jak. Da sanjaš uprkos svemu.
Da opstaneš.
Da živiš.

SIRIJA

بلاد الشام

Mama, kad sklopim oči, vidim je tvojim očima. U mojim snovima su tvoje uspomene. Osećam kako se meka zemlja kruni pod tvojim bosim stopalima. Od poljupca povetarca zadrhtim, a kad položim šaku u more, plavet mi se penje uz ruke i rebra. Mama, plavo je toplo i ispunjava mi grudi kao da je more u meni. More mi govori, pripoveda mi priče skrivene u svojim dubinama. Priče utopljenih i izgubljenih. Priče onoga što je ukradeno ili uzeto. Priče poslednjih izdaha i suza koje postaju jedno sa njim. Mama, čujem glasove naših predaka. Mama, mislim da to nisu tvoje uspomene.

Mama, da li ona zna da mislim na nju?

Daleko sam, predaleko, i osećam da se nit kida. Bezmalo sam odvezana od nje, očajnički pokušavam da je naslikam i da je tako oživim. Mama, moja postelja je od gvožđa i čelika, i kosti moje vape za toplom mahovinom i jesenjim lišćem. Mama, da li oni znaju da želimo da idemo njihovim stopama? Mama, zbog njihove krvi iz ove zemlje rastu breskve i narovi. Nisam sigurna da li mi je njihova krv preneta. Plašim se da ju je daljina razvodnila. Mama, šta misliš,

da li oni znaju šta nam se dogodilo? Šta misliš, da li plaču ispod slojeva zemlje koju vole, da li čuju naše krike iznad tla? Šta misliš, hoće li nas zagrliti kad se konačno sretnemo na nebu?

Mama, umorna sam od borbe, ali nemam drugog izbora. Sanjam o miru u srcu, u telu i duši. Sanjam o beskonačnim letnjim danima u kojima težina onog što jesam u ovom svetu nije moj greh. Sanjam o zemlji koja poznaje moje odjeke. Sanjam o tome da postanem riba, da plivam u najdublje dubine mora, u kojima živo biće nikad viđeno nije. Moje ruke se pretvaraju u krila i letim visoko, visoko, više, dok moja zemlja nije sve što vidim.

Ja sam vlat trave, kap hrabrosti, toplina u majčinim očima, srebro mesečine što te vodi stazom, titraj glasova što govore arapski, kriva linija vitica, mastilo kaligrafskih zapisa poezije na mramornim zidovima, narandžasta boja zore i modrina sumraka.

Mama, kad joj se vratim, hoću li te videti tamo?

Sivo

Videla sam krajičkom oka auto koji je jurio. Zadrhtala sam kao da sam iza kase osetila podrhtavanje pločnika.

Kad trepnem, preda mnom se razmota bezbojan svet. Već više od godinu dana mogla sam da vidim samo sivo; sve boje su nestale iz mog univerzuma.

Benzinska pumpa na kojoj je baba radio nalazila se na ivici auto-puta I-80, koji povezuje Nju Džerzi sa plažama San Franciska. Jedna prava linija koja vodi do Umetničke škole *Opus* – koledža mojih snova. Osnovala ju je dobitnica Nobelove nagrade za književnost, koja je svoj novac iskoristila da otvori i finansira školu. Oni koji su je završili ostavili su trag u svetu kroz fotografiju, slikarstvo i muzeje. Ponekad, u tihim, dosadnim trenucima ovde, izvadila bih telefon, otvorila *Gugl mape* i pratila liniju prstom, pokušavajući da zamislim put do tamo. Ali nisam mogla potpuno da ga vizualizujem. Sve je postalo prigušeno, nejasno, kao mrlja od grafita.

Jedino što je ostalo postojano bila je goruća potreba u meni da budem u San Francisku. Čak i ako ne budem mogla da vidim plavetnilo okeana kad stignem, neće biti važno.

Svaki auto što juri bio je obećanje. Želja koju sam poželela nad rođendanskom tortom sa treperavom svećicom. Usredsredila sam se na želje. Najpre na velike, pa na male.

Poželela sam da me *Opus* primi.

Poželela sam da Amal i njen muž nađu posao u San Francisku i da se presele sa mnom.

Poželela sam da me baba pogleda. Da me stvarno pogleda.

Poželela sam da što pre završim poslednju školsku godinu.

Poželela sam da ponovo mogu da vidim boje.

Nekad je moj život bio prasak boja u nijansama sunčanožutim, usijanocrvenim, šumskozelenim, ljubičastim kao galaksija. Moje sveske za crtanje odražavale su to, slikama onoga što su mogle da vide moje oči, a tuđe nisu. Boje su igrale. Kovitlale su se oko mene – nijanse su se presijavale na mojoj koži. Talasale su se kao valovi i prskale kao vodopadi.

Bile su ceo moj život. A sada su nestale i ostavile za sobom večitu sivu.

Šuštanje kliznih vrata prekinulo je niz želja i ja sam se uspravila. Sem, jedan od kamiondžija koji redovno dolaze na ovu benzinsku pumpu, uputio se pravo ka frižideru da uzme svoj uobičajeni paket s četiri limenke red bula pre nego što priđe kasi.

„Veče."

Otkucala sam cene limenki. „Duga noć?"

Klimnuo je glavom, guste obrve su mu se skupile. Bio je u različitim nijansama sive, ali brada i brkovi su mu bili svetliji od kose. Nisam mogla da se setim da li mu je kosa bila smeđa ili kestenjasta. Da li su mu oči bile braon ili plave.

Uštinula sam se za butinu da se priberem.

„Imam isporuku za Pensilvaniju", promrmljao je pre nego što je zaškiljio u mene. „Zar nemaš školu sutra?"

„Škola počinje tek za dve nedelje." Kasa je zazvonila. „To će biti deset dolara i devedeset osam centi."

Odsutno je klimnuo glavom, izvadio novčanik i pružio mi nekoliko izgužvanih novčanica. Gledala sam ga kako izlazi,

kako se penje u kamion i odlazi s parkinga, pridružujući se ostalim mutnim obrisima što jure u prolazu.

Jednoga dana, pomislila sam, *tako ću i ja*.

Protrljala sam oči. Bila sam ovde ceo dan, pomagala sam babi na benzinskoj pumpi. Mada je pravi razlog bio da zurim u I-80. Umirivao mi je misli, utišavao glasnu prazninu u meni. Bio je jedina nada koju sam sebi dopuštala. Osim toga, da sam ostala kod kuće, provela bih dan u krevetu. Upravo tako sam provela prve nedelje letnjeg raspusta, dok me moja najbolja drugarica Aleksis nije izvukla iz utvrđenja od ćebeta.

Baba je izašao iz magacina, nameštajući jaknu.

„Jala?“*, upitao je onim istim monotonim glasom koji je usvojio tokom protekle godine. Glasom koji je govorio da se ne oporavlja, da ne želi da se oporavi. Glasom koji je govorio da mesecima funkcioniše u režimu preživljavanja. Kosa mu je bila bledosiva i pitala sam se kako se to desilo.

Pomaganje na benzinskoj pumpi nekada je bilo zabavno. Baba je pomagao da gradimo naše fantazije dok nisu postale razuđen svet koji se pružao koliko pogled doseže. Poticao je iz istog grada kao mama. Njegova porodica bila je praktičnija. Ali mama je potekla iz nečeg mnogo magičnijeg. To je bio jedan od razloga što se zaljubio u nju. Način na koji mu je proširila život, to kako je uspela da postane nešto veće od puke jednoličnosti obavljanja istih radnji. Uzela ga je za ruku i pokazala mu svoj svet. Njegova mašta bila je nesigurna, ali snažna, i Amal i ja smo provodile mnoge dane boreći se protiv morskih zmija i spasavajući kese čipsa sa visokih merdevina u radnji.

Mi smo poslednja stanica pre nego što putnici krenu na svoje putovanje, govorio je. *Naša je dužnost da im pomognemo da stignu tamo kuda idu, i na neki način kao da i mi idemo s njima.*

U trenucima poput ovih, reči su mi zapljuskivale svet bojama. Oživljavale su, nisu bile zamrznute. Igrale su kao talasi na

* Arap.: Idemo? (Prim. prev.)

moru, svetlucale kao dijamanti i postajale žive. Oguljena crvena farba benzinske pumpe postajala je lava, ključala je i pomerala se sa vetrom. Tupa žuta boja zidova postajala je sjajna kao zvezde, zapravo se slivala niz pod. Mogla sam da osetim ukus boja.

Kad sam roditeljima rekla kako mi boje šapću svoje priče, kako pulsiraju i dišu, brinula sam se da mi neće poverovati. Da je to plod preterano bujne mašte. Ali mama je rekla da se blagoslov budi u mojoj krvi.

U mojoj porodici postoje priče. Blagoslovi koji dodiruju granicu između stvarnosti i magije. Prenosile su se kroz generacije žena u mojoj porodici kao dar. Kuća moje prabake u Siriji bila je jedina u kojoj su suncokreti cvetali cele godine. Po snegu i gradu, pružali su latice ka suncu samo zato što ih je *ona* gajila. Njena ćerka, moja baka, mogla je golim rukama da uhvati oblake i iscedi iz njih vlagu za najčistiju, najhladniju vodu koja se može popiti. Selo nikada nije bilo žedno. Njena sestra umela je da razgovara s drvećem. Ono joj je pričalo o bitkama koje nikada nisu zapisane u knjigama i o izgubljenim ljubavnim pričama za koje niko nije znao. Znala je kako su nastali Arvad i Tartus i kada će limunova stabla dati još jedan poslednji, izdašan rod pre nego što svenu.

Mama je bila ta koja je umela da govori sa svime što živi u moru. Umela je da pliva pre nego što je naučila da hoda. Meduze su joj bile drugarice iz detinjstva, a Sredozemno more njen poverenik. I mada je baba nikad nije video da razgovara s meduzama – rekla mu je da su stidljive – verovao joj je svaku reč.

A *ja* sam mogla da vidim boje.

One koje čine čoveka i kako njegov karakter utiče na nijanse. Mogla sam da osetim tugu na sivom kaputu neznanca. Da okusim radost na blistavozelenim listovima drveta. Pesmu na žutim laticama narcisa. Zaboravljena obećanja na izbledeloj roze kutiji za nakit. Sve nijanse svakog predmeta igrale su i rasplamsavale se kao muzičke note, stapajući se jedna u drugu. Mogla sam da vidim jezgra ljudi, boje od kojih su im duše sazdane i da li su prigušene ili sjajne.

Amal i ja smo odrasle uz priče iz našeg sela. Uz priče o beskrajnim poljima i horizontu koji se pruža unedogled. Pokušavale smo da ga zamislimo u našem malom stanu sa dve spavaće sobe u Kvinsu. Breskve toliko slatke da si njihov ukus mogla da osećaš satima pošto pojedeš jednu. Sunce u jesen toliko toplo da je lagana jakna sve što ti treba. Planine koje tutnje, pridružujući se ezanu* iz vekovima starih džamija.

Te priče su me oblikovale, držale bol podalje od mene.

Sada su te iste priče donosile bol.

Sada su boje isceđene, nasilno iščupane iz mog vida. Videla sam samo nijanse sive. To se desilo pošto je mama umrla, pre više od godinu dana. Mislila sam da sam i dalje zaglavljena u noćnoj mori. Bila sam previše zaprepašćena da bih išta rekla, molila sam se i nadala da će se boje vratiti. Prošla je cela nedelja pre nego što sam to pomenula babi. Krivica me je izjedala kad me je odveo kod oftalmologa jer moramo da plaćamo veliki udeo u troškovima zdravstvenih usluga. I još više sam se osećala krivom kad oftalmolog nije našao ništa i rekao da je verovatno sve u mojoj glavi. Mislim da nije u to poverovao.

Dakle, takav sam svet videla.

Baba je seo u kola dok sam ja zatvarala benzinsku pumpu. U poslednje vreme provodio je tamo više vremena nego kod kuće.

Stavila sam slušalice i pustila plej-listu pre nego što sam potrčala ka kolima. Čim sam sela na suvozačko mesto, baba je ubacio u rikverc i izvezao nas na put, pa smo krenuli nazad u utrobu Njujork Sitija.

Nekada sam volela svoj grad. Ovde sam se rodila, ovde sam odrasla. Ovo mesto bilo je sve što sam poznavala. Naše naselje obećavalo je američki san. Mreža kultura koje su se spajale, pristigle iz različitih delova sveta da bi u ovoj zemlji slobodnih pronašle priliku. Iako su svi govorili engleski, to nije bio najzastupljeniji jezik. Bila je to simfonija arapskog, portugalskog,

* Poziv na molitvu. (Prim. prev.)

kineskog i rumunskog. I volela sam to. Volela sam što znam svaki napukli kamen pločnika ispred moje zgrade. Volela sam što znam onu riđu mačku lutalicu u sporednoj uličici, koja je svake godine, već pet godina, kotila leglo mačića. I jedno od njih koje sam želela da udomim, ali mama…

Pojačala sam zvuk u slušalicama dok nije prešao preporučeni nivo. Nisam slušala reči. Bile su samo nerazgovetan šum na mojim ušima dok sam gubila misli u udarcima bubnjeva i žicama gitare.

Zaglavili smo se u večernjoj gužvi punih sat vremena. Da nije bilo saobraćaja, stigli bismo za deset minuta.

Za sve vreme vožnje vladala je tišina, izuzev zujanja muzike koju sam slušala.

Najzad, *najzad*, stigli smo kući.

Izašla sam, zalupila vrata i požurila uz stepenice naše šestospratnice. Nisam ni pogledala da li baba ide za mnom. Postali smo sopstvena ostrva.

Ovo je bio dom mojih roditelja otkad su došli u Sjedinjene Države. Zgrada je stisnuta između drugih zgrada, zbijenih kao da su uplašena deca, ne ostavljajući prostora za disanje. Iako je izgledala kao da će se svakog časa srušiti, klecavih kolena, odavno sam shvatila da će ova zgrada stajati još godinama pošto ja umrem. Iluzija slabosti nije dopirala do njene unutrašnjosti.

Salon naše komšinice gospođe Gomes i njenih ćerki još je bio otvoren, a zvuci brzog portugalskog govora lepršali su kroz otvorene prozore. Srce me je zabolelo i potisnula sam još uspomena koje su pretile da mi se odigraju pred očima.

Lift nije radio, što me nije iznenadilo. Popela sam se uz pet spratova stepenica i stigla do naših ulaznih vrata.

Zakoračila sam unutra moleći se da čujem njen glas. Molitva, nada koja bi mi svaki put nenadano buknula u srcu kad se vratim kući.

Molitva da protekla godina bude samo noćna mora.

Ali nije bila. Naravno da nije.

Zagasitožuto

Naš stan je bio naše sirijsko ostrvo usred Kvinsa. Dvosoban, sa sićušnom kuhinjom čija veličina nikad nije sprečila mamu da kuva najukusnija jela. U hodniku je stajao drveni kredenac i u sebi čuvao prefinjeno kristalno posuđe. Nikad ga nismo koristili, čak ni kad smo imali goste. Još uvek ga ne koristimo. Kredenac je prekriven vezenim stolnjacima koje je mama dobila kao svadbene poklone. Toliko ih je volela da ih je kupila još u Suk al Hamidiji kad je, jednog leta pre mnogo godina, posetila Siriju. Trebalo ih je staviti preko sofe i televizora. I preko drvenog stola s arabeskama koji stoji u dnevnoj sobi. Zidove krasi njena umetnost, portreti mene i Amal, meduze u Mediteranu i zbirke kamenih kuća u Arvadu. Tu su i slike mene i Amal otkako smo bile bebe pa sve do Amaline svadbe. Naša porodična fotografija visi u sredini. Mama i baba stoje iza fotografovog kauča na kojem sedimo Amal i ja. Imala sam tada dvanaest, a Amal devetnaest godina.

Mrzela sam tu sliku.

Kad bih je gledala preblizu, videla bih crvenilo oko svojih očiju i nabiranje nosa dok se trudim da ne napravim grimasu. Ogromna roze mašna u mojoj kosi odvlači pažnju od svega

toga. Mama me je obukla u crno-belu haljinu na tufne, sa belim dokolenicama. Amal je na licu imala iskrivljen osmeh. Nosila je dugu crnu usku suknju i belu košulju, a dvodelni hidžab joj je bio uvučen pod košulju tako da se vidi okovratnik ukrašen draguljima. Mama je bila u svom prepoznatljivom sivom mantou*, a baba u odelu koje je verovatno kupio dvadeset godina pre toga.

Bila sam ljuta tog dana iz razloga kog ne mogu da se setim. Sećam se, međutim, da nisam htela da nosim tu mašnu. Previše mi je stezala glavu i želela sam da je skinem.

Ta porodična fotografija trebalo je da obeleži početak našeg novog života. Onog u kojem rak više nije držao u šaci naše strahove i nade. Mama je bila četiri meseca u remisiji. Njena pluća bila su dovoljno jaka da udahnu vazduh.

Ali imala sam dvanaest godina i nije me bilo briga, jer mi je roze mašna previše stezala glavu.

Sada je ovaj stan zamrznut u vremenu.

Nismo ništa promenili.

Nismo mogli.

Da jesmo, njen duh bi nestao. Iščezli bi tanani pramenovi nje koji se drže za ovaj stan. Možda će, ako sve ostavimo onako kako je bilo, neki njen nepoznati blagoslov preživeti posle smrti i možda ćemo je videti u ovom stanu. Možda će se vratiti.

Izula sam cipele i stavila ih na policu pre nego što sam otišla u svoju sobu. Čim sam zatvorila vrata svoje sobe, otvorila su se ulazna vrata.

Moja soba je bila prasak tirkizne, zlatne, šumskozelene, i bordo boje, koje nisam mogla da vidim. Kada se Amal konačno odselila pre dve godine, soba je postala potpuno moja. Prve noći izvadila sam četkice, popela se na stolicu i počela da oslikavam plafon. Trebalo mi je nedelju dana da ga završim

* Dugačak, ravan ženski kaput-ogrtač, obično lagan, nosi se preko odeće, često kao skromniji, zatvoreniji gornji sloj. (Prim. prev.)

i morala sam da otvorim prozor zarad vazduha, ali vredelo je. Morskozeleni talasi što udaraju o zlatni pesak. Plaža San Franciska. A onda sam na zidovima oko sebe naslikala sekvoje. Njihova stabla boje rđe i bujno zeleno lišće.

Za sada, one su moja stvarnost dok zaista ne budem mogla da ih vidim.

U ovoj sobi mogu da dišem.

Presvukla sam se u pidžamu koju je mama kupila u Siriji i bacila se na krevet. Karneri na rubovima bili su izlizani, a odštampani natpis *Danas i sutra sija sunce* izbledeo je. Mama, Amal i ja smejale smo se nejasnim rečenicama na sirijskoj odeći, pokušavajući da dokučimo šta je prvobitno trebalo da piše.

Ležala sam neko vreme, zureći u plafon, dok mi nije zazvonio telefon pa sam pogledala u ekran.

Leksi: Kako je bilo na pumpi?

Leksi: Hoćeš da dođeš ovog vikenda?

Leksi: Treba da radiš nešto drugo
osim da sediš u svojoj sobi i radiš

Leksi: To radiš celog leta. Nije zdravo

Leksi: Možeš naravno da budeš tužna

Leksi: Ali pusti mene da budem tu da ne budeš sama

Ugrizla sam se za usnu.

Leksi: Ima nekih vesti o tvojim očima?

Aleksis je to pitala svakog dana. Bila je prva osoba kojoj sam rekla kada je šok prešao u sumornu stvarnost. Rekla sam joj pre nego što sam rekla Amal. Iako Aleksis više nije živela u ovoj zgradi, često je dolazila kad smo bile mlađe. Njena mama je tad još radila, a moja mama je nudila da Aleksis po podne bude kod nas da ne bi bila sama u stanu. Aleksis je dobro upoznala mamine priče i verovala im je bez zadrške.

Pre nego što sam uspela da odlučim da li da odgovorim na Aleksisine poruke, trgla sam se zbog kucanja na vratima.

„Napred“, kazala sam posle tri sekunde.

Baba je otvorio vrata, a ja sam sela. Nije više ispunjavao prostor kao nekada. Nekako se smanjio tokom ove godine.

„Spremio sam večeru“, rekao je na arapskom, a glas mu je bio bezizražajan. Nije pronalazio u ovom stanu pukotine u koje bi se smestio, već je nezgrapno visio. Pitala sam se da li ono što je ostalo od mame u ovom prostoru zadrhti svaki put kad nas čuje kako govorimo, i možda su zato naši glasovi čudni i strani u prostoru koji je nekad bio dom.

„Večeru?“, ponovila sam, zatečena.

Baba nije spremio večeru već čitavu večnost. A nisam ni ja.

„Da.“ Baba je odjednom izgledao iznemoglo. Kao da mu je tih nekoliko izgovorenih reči iscrplo svu snagu.

Krenuo je ka kuhinji, a ja sam pošla za njim, radoznala.

Trepnula sam nekoliko puta, prilagođavajući oči, da bih sagledala šta je na trpezarijskom stolu. Izgledalo je kao lonac u kojem se krčkao šakrije, jelo na bazi jogurta, s komadima mesa, koje se služi sa burgulom. Čak je postavio i dva tanjira.

Seli smo, a ja sam primetila iseckani crni luk i prepolovljen pita-hleb, uredno složen na tanjiru. Potrudio se.

Nešto se dešava.

Steglo mi se u grudima i pomislila sam da ću dobiti napad anksioznosti. Ovo mora imati veze s mamom i s tim kako nam je iznenada oduzeta. Sigurno ima veze.

Baba je video paniku na mom licu i odmahnuo glavom. „Ne, ne. Nije ništa loše. Želim da razgovaramo o tebi.“

Trepnula sam, ali mišići mi se nisu opustili.

Baba je duboko udahnuo. „Ova godina…“ Zatvorio je oči kao da se priprema iznutra. Zapitala sam se hoće li ikada doći vreme kad reči neće delovati kao da će nas iscrpsti do kostiju. Pokušao je ponovo. „Ova protekla godina nije bila laka za nas.

A ja… Ja nisam bio tu. Ali svaki put kad te pogledam, pomislim da nestaješ. Razmišljao sam da bi novi početak bio dobar."

Zagledala sam se u njega.

„Razgovarao sam s Leksinim roditeljima o školi u koju ona ide", rekao je na engleskom sa akcentom, kao da pokušava da pretvori taj jezik u arapski. „Rekli su da je odlična. Moći ćeš da dobiješ veoma dobro obrazovanje. I imaćeš veću šansu da budeš primljena na univerzitet ovde. Na Njujorški univerzitet."

Mozak mi je bio kao u magli. „Baba, školarina za Akademiju *Brakston* je trideset pet hiljada dolara godišnje."

Setila sam se jer sam to proverila čim je Aleksis počela oduševljeno da priča o toj školi. Moje nade su se raspale kad sam videla cenu.

Mahnuo je rukom. „Uštedeo sam dovoljno."

„Ostaću u svojoj državnoj školi. Ne želim da potrošiš trideset pet hiljada na mene."

„To je *moja* odluka", rekao je čvrsto na arapskom.

„Znači nemam pravo glasa, iako sam ja ta koja će ići tamo?", odbrusila sam, i odmah zažalila zbog tona. „Izvini."

Odmahnuo je glavom. „U redu je." Protrljao je koren nosa. „Treba ti prednost u životu, da? A sa… Sa onim što se desilo tvojoj majci…" Brada mu je zadrhtala, i ja sam skrenula pogled.

Ne mogu da podnesem da vidim babu kako plače. To je anomalija. Ogrebotina u tkanju moje stvarnosti. Tokom ove godine videla sam ga kako plače više puta nego što mogu da izbrojim, i to me je nateralo da svoje suze potiskujem. One su padale samo u privatnosti, na moje jastuke, da zalivaju sekvoje na mojim zidovima. Možda sam isplakala sve boje.

Nakašljao se. „Pošto je tvoja majka… otišla, i pošto se tvoja sestra udala, ima nešto novca koji se može iskoristiti."

Te reči su bile grube kao šamar po obrazu, i osetila sam njihov ubod. Mama je bila svedena na nešto materijalno. Više se nije lečila od raka, ali bilo je uštođenog novca za slučaj da se rak ikada vrati.

Sada ga nikad nećemo iskoristiti.

„Ušteđevina za rak je tek nešto malo preko deset hiljada“, rekla sam.

„To nije tvoj problem.“ U očima mu se pojavila iskra života. „Ti si moja ćerka. Ne brineš o novcu. Važi?“

„Ali i dalje nije moja odluka?“, rekla sam suvo.

„Ne, nije.“ Uzdahnuo je. „Mislio sam da ćeš biti srećna. Bićeš sa Aleksis.“

Bile bismo u istoj školi prvi put još od osnovne.

Akademija *Brakston*.

Ne znam mnogo o njoj osim da je škola za bogatu decu. Po Aleksisinom *Instagramu*, svako lice je neka nijansa bele, u *Barberiju* i *Šanelu*. To je kad nisu u školskim uniformama: sivim pantalonama ili suknjama, belim košuljama i odgovarajućim sivim jaknama.

Uniforme nisu široke ni loše sašivene, već krojene po meri svakog učenika. Takva je Akademija *Brakston*.

„Imaju i časove umetnosti. Proverio sam“, rekao je baba, a ja sam to ignorisala, podigavši poklopac sa šakrija.

Jelo nije mirisalo kao kad ga je mama pravila. Ali bilo je blizu toga. Posebna je vrsta bola videti delove nje koji nisu potpuno tu – kao gledanje kroz izmaglicu.

Zadovoljan našim razgovorom, baba se povukao u svoju ljušturu u kojoj je živeo.

I shvatila sam da je ovo najduži razgovor koji sam s njim vodila cele godine.

Ružičasto kao žvaka

Aleksis Vilijams i ja smo se upoznale prvog dana vrtića. Plakala sam, držala sam se za mamin manto i molila je da me ne ostavlja, kada me je Leksi uzela za ruku, a u drugoj podigla čokoladicu tviks.

„Hoćeš da podelimo?“, upitala je.

Sećam se toga jer skupljam dobrotu kao dragoceno kamenje. Jer mi prijateljstvo ne dolazi lako, i jer mogu da se nadam samo tome da ću biti primećena.

A Aleksis me je primetila.

Trebalo mi je tri autobusa i ukupno sat i dvadeset minuta da stignem do njene kuće sledećeg dana, ali rado to činim. Aleksisina kuća nije zamrznuta u vremenu. Kroz francuske prozore sija sunce i uvek se nešto ukusno peče u rerni.

Kad je otvorila vrata, ciknula je od sreće i obavila mi ruke oko vrata.

Bila je u šorcu od farmerki odsečenih nogavica i u majici na bretele jer je avgustovska vrućina toga leta bila uporna. Ja sam obukla najlakšu odeću koju imam, široku letnju košulju i lanene pantalone. Sećam se da bi košulja trebalo da je plava, a pantalone krem. U autobusima nije bilo vazduha i bila sam oblivena znojem.

„Nisam te videla sto godina!“, uzviknula je. Njena plava kosa do brade bila je vezana u neurednu, malu punđu navrh glave. „Imamo toliko toga da pričamo.“

„Koliko dugo znaš?“, upitala sam i podigla obrvu dok me je vukla uz stepenice.

Njena gradska kuća u nizu imala je moderan ton, sa ogromnim svetiljkama i, koliko se sećam, jednobojnim nijansama žalfije. Zidovi duž hodnika koji vodi u dnevnu sobu bili su prekriveni ogledalima različitih oblika, a po pločicama su se pružali antikni tepisi koje je njena mama verovatno kupila u nekoj onlajn prodavnici inspirisanoj istočnom stranom sveta.

„Već neko vreme“, priznala je uz nestašan osmeh.

Prevrnula sam očima. „Zar ne treba da pozdravim tvoje roditelje?“

„Ma ne“, rekla je kad smo stigle do njene sobe, zatvorila vrata i zaključala ih. „Zauzeti su. U redu je.“

Klimnula sam glavom, prelazeći rukama preko nadlaktica.

Njena soba je ružičasta kao žvaka i tirkiznoplava. Mada je sada sve bilo sivo. Njen radni sto je smešten ispred velikih prozora kroz koje ulazi sunčeva svetlost i pada na njen krevet, velik kao bračni. U svakom uglu nalaze se saksije sa biljkama, a jedna biljka visi iz okačene korpe. Zamolila me je da joj oslikam ruže i božure po zidovima, pre nego što se sve dogodilo. Čak je i njena mama bila impresionirana. Trebala su mi puna tri dana da završim, i svakog dana sam išla autobusom, ali bilo je u redu. Iako sam se uglavnom osećala kao uljez u Aleksisinoj kući, bio je to predah od anksioznosti kod kuće dok se mama borila s rakom.

„Oči?“, pitala je Aleksis, a ja sam podigla pogled ka njoj. Obrve su joj bile nabrane od zabrinutosti.

Odmahnula sam glavom.

„Ni kao neka nijansa nečega?“

Slegla sam ramenima. „Izvini.“

Frknula je. „Zašto se izvinjavaš?“ Klimnula je glavom i sela prekrštenih nogu na tepih. „Možeš da skineš hidžab. Rekla sam tati da ne dolazi gore.“

Oklevala sam sekund pre nego što sam počela da odmotavam hidžab.

Gledala sam kako su Amal odbacivali prijatelji zbog pravila i uverenja koja nisu delili s njom. Videla sam nelagodu na njenom licu, ali ostajala je čvrsta, nije odstupala. Nije joj to donelo nikakvu korist, ali je na kraju uspela da pronađe nekoliko prijatelja koji su je voleli takvu kakva jeste. Nisam želela da budem kao ona, jer nisam imala njen slobodan, glasan duh. Želela sam da budem „prihvatljiva“, pa sam delove svoga bića držala u tajnosti. Da sam bila u kući drugarice muslimanke, razumela bi ako želim da zadržim hidžab jer su njen otac ili brat kod kuće. I mada me Aleksis nikada nije namerno dovodila u neprijatnu situaciju, nisam htela da rizikujem. Nisam želela da ispadnem teška ili čudna. Ne više nego što već jesam.

Aleksis se naslonila na laktove, posmatrajući me dok sam raspuštala svoju kosu do struka.

Puštala sam je da raste još otkad sam imala deset godina, kada je mami prvi put postavljena dijagnoza raka pluća. Nikada u životu nije dotakla cigaretu, a ipak se bolest ukorenila u njenim plućima. Govorila je da je to zato što je ostrvska devojka, da njeno telo i duša žude za slanim morem. Za čistim ostrvskim vazduhom.

„Znam da sam ovo rekla već milion puta ranije.“ Aleksis je zurila u moju kosu širom otvorenih očiju. „Ali bila bi veoma popularna bez hidžaba. Baš mi je žao što moraš da ga nosiš po ovoj letnjoj vrućini.“

Znam da Aleksis ne misli ništa loše kad to kaže, jer znam šta uvek dolazi posle toga.

„Ali i dalje si tako lepa s hidžabom“, nastavila je. „Kao, ne znam, čini mi se da ti oči izgledaju krupnije, i iskreno, kao da su crne rupe.“

Još više sam razrogačila oči, a ona se nasmejala.

Ipak, tanak mlaz nelagode skliznuo mi je niz kičmu. Postoje trenuci u mom životu, u životu svakog muslimana, koji traju sekund, ali čije posledice ostaju i vraćaju se iznova i iznova, trenuci za koje poželim da su se odvili drugačije. Otkucaji srca u kojima moram da donesem odluku i odvagam posledice.

Za mene su to trenuci kada mi dečaci pruže ruku da se rukujemo, a ja moram da odlučim da li da prihvatim ili da im kažem da to nije dozvoljeno u mojoj veri. A onda gledam kako razmenjuju poglede ili se postiđeno povlače.

Prvi put kad je Aleksis usputno prokomentarisala moju kosu, bila sam previše zatečena u trenutku koji je istovremeno trajao zauvek i završio se prebrzo. Kada je rekla kako bih bila popularna bez hidžaba. Nije poteklo iz zlobe; iskreno je to mislila. Nisam želela da izazovem neprijatnu situaciju time što bih joj rekla da mi smeta to kako vidi moj hidžab, pa sam pustila da prođe. A onda je počela da to ponavlja s vremena na vreme. Prošlo je previše vremena i sad više ne postoji način da pokrenem razgovor o tome.

Obmotala sam prst oko jednog pramena. „Misliš? To je samo kosa."

„Tako je gusta", rekla je zadivljeno. „Nije kao moja slamasta, mlitava."

„Ma daj. Tvoja kosa je lepa."

Prevrnula je očima. „Čujem sažaljenje u tvom glasu, Dži. Hoćeš li mi kupiti periku za rođendan?"

„Nema sažaljenja!" Nasmejala sam se, ali već me je odvlačila od misli o mojoj kosi i razlogu zbog kog postoji.

Mama je bila ušla u remisiju, a ja sam nastavila da puštam kosu jer – šta ako se rak vrati? I bila sam u pravu. Vratio se. Pa je opet nestao. Ali moja kosa je uvek bila tu – njen jastuk na koji bi mogla da se spusti kad poželi, posle hemoterapije. Stalno sam joj govorila da želim da joj je dam, a ona bi provlačila prste kroz nju i govorila mi kako imam divno srce.

Pogledala sam se u Aleksisinom velikom ogledalu i pokušala da vidim ono što ona vidi. Mojim očima je kosa sada tamnosiva. Trebalo bi da je smeđa, ali braon nije samo jedna nijansa. U smeđoj boji ima mnogo više nego što se na prvi pogled vidi. Moja kosa je umbra, iste boje kao zemlja pod sekvojama. Hvatala bi sunčevu svetlost i postajala sirupasta. Svaki pramen znao je gde treba da padne u prirodnim talasima, tek neobavezno je kovrdžava. Nikad je ne feniram niti je peglam jer to predugo traje, a nemamo novca da se razbacujemo odlascima na feniranje vikendom kao što rade Aleksis i njena mama.

Aleksis je duboko udahnula, odmahnula glavom. Zgrabila me je za ramena i prodrmala. „Ne mogu da verujem da ćemo ići u istu srednju školu!“ Zapanjeno je udahnula. „O bože, upravo sam shvatila. Zajedno smo pošle u školu, i završićemo je zajedno!“

„Nisam… Nisam o tome razmišljala“, kazala sam ošamućeno, dok me je hvatala njena ushićenost, ali je isparila pre nego što sam uspela da je zadržim. Emocije je teško uhvatiti, ali s Aleksis mi se toplina nekako razliva celim telom. Iz nekog razloga, s njom je lakše.

„Dobro, moram da ti pokažem sve u školi.“ Zgrabila je laptop i potapšala pod pored sebe. „Dođi, dete. Sedi.“

Nasmejala sam se kroz nos i privukla se bliže.

Ukucala je lozinku, za koju znam da je *Bloom1012* jer je bila opsednuta serijom *Vinks* još otkad smo bile deca.

„Znaš, moji roditelji su se iznenadili kad je tvoj tata rekao da ćeš ići u *Brakston*“, rekla je, žmirkajući u ekran.

„Šta to treba da znači?“, izletelo mi je pre nego što sam uspela da se zaustavim. Zvučalo je oštro, i zgrčila sam se.

Aleksis je trepnula i pogledala me. „Samo… Nisu mislili da ćeš želeti veliku promenu posle onoga što se desilo tvojoj mami.“

Napetosti je nestalo i klimnula sam glavom. „Da. Jasno.“

Približavale smo se opasnoj teritoriji. Mestu gde ne puštam ni sopstvene misli.

Ali Aleksis me je uzela za ruku i stisnula je. „Ali ja ne mislim tako. Drago mi je što ćeš biti tamo."

Uspela sam da joj uzvratim osmehom.

„Rekla sam devojkama sve o tebi i baš su uzbuđene što će te upoznati."

„Stvarno?" Nisam mogla da zamislim da je iko uzbuđen što će upoznati mene. Moj glas nije bučan kao Amalin, moj duh nije beskrajan kao mamin, a moje šale nisu smešne kao babine. U mojoj maloj porodici mogla bih lako da nestanem. U učionici ne postojim.

Zato se ponekad pitam zašto mi je Aleksis i dalje prijateljica. Ona je kao suncokret, otvara latice prema suncu. Ja sam cvet šafrana; moja stabljika je ukorenjena u zemlji i ulazim u stanje mirovanja, skrivajući se od tuđih pogleda. Čak ni ime mog cveta nije lepo. Šafran.

Aleksis je otvorila album i kliknula na prvu sliku. „Dobro, treba ti brzi kurs o tome ko je ko u školi. Svi su prilično fini, ali naravno, ponekad ima drame. I to uglavnom zato što je neko nekome ukrao dečka. Toliko je glupo."

„Jasno", rekla sam, dok me je obuzimala anksioznost kao kad se mravi razmile. Potisnula sam je pitanjem: „Ima li nekog na ovim slikama ko bi mogao da bude dečko za tebe?"

Obrazi su joj za nijansu potamneli. „Ne", rekla je brzo. „Mislim, imam simpatije, ali ja se zaljubim u svakoga."

Posmatrala sam je dok se trudila da mi ne pogleda u oči. „Dobro."

„Dakle, ima nas oko sto dvadeset." Pokazala je na fotografiju razreda. „Koliko je imala tvoja stara škola?"

„Preko hiljadu", odgovorila sam, prisećajući se skučenog prostora i klimavih klupa. Bila je to dobra škola, i profesori su se trudili, mada je, kao i u svakoj školi, tu i tamo bilo nasilnika. Poticali smo iz veoma različitih sredina i nije bilo retko da se suočavamo s finansijskim poteškoćama. Gledajući Leksine školske drugove, njihova bela lica u različitim nijansama i

samouverenog izraza, znala sam da ću ja biti izuzetak. Ona koja štrči kao crna ovca.

Zato sam volela svoju državnu školu. U njoj nisam štrčala. Mogla sam da sedim pozadi, daleko od svih. Nikad nisam umela da sama steknem prijatelje, pa sam ili bila sama ili bih se povremeno družila sa svojim odeljenjem za vreme ručka. Toliko je lakše biti sama. Niko neće ni primetiti da sam prešla u *Brakston*, i sumnjam da će iko pitati za mene. Biće kao da nikad nisam ni postojala.

Aleksis je listala slike, govorila mi je koliko ko ima godina i šta mu je hobi, kao i glasine koje kruže o njima.

„Ovo je Dženi Vilson. Njen tata je neki važan advokat koji joj briše sve kazne za parkiranje. Zabavljala se sa Lukom Dejvisom, jednim od fudbalera, ali onda ju je ostavio preko poruke kad se smuvao sa Dženifer Heris. Maltene u istom trenutku. I pogodi šta? Dženiferin nadimak je takođe Dženi. Prava zbrka."

Pravila sam odgovarajuće izraze lica, ali osećala sam se kao da sam u predstavi, pokušavajući da budem osoba koja sam bila ranije. U mojoj duši nije bilo ničega za šta bih mogla da se uhvatim. Ništa što bi zapalilo iskru osećanja. Tako je već dugo.

U početku nisam mogla da plačem. Prvih nekoliko nedelja. A onda, isto tako naglo, onog jutra kad sam izgubila sposobnost da vidim boje, slomila sam se. Potom su se suze osušile, i za njima je ostala praznina. Nisam tužna. Nisam besna. Nisam srećna.

Nisam ništa.

Imitiram. Nateram sebe da pokažem emociju koja je potrebna u zavisnosti od osobe koja mi se obraća. A kad sam sama, ponovo se vratim u prazninu. Postala mi je toliko poznata da više ne znam ko sam bila pre nje. Ta obamrlost koja preuzima moj um. Jedina svetlost u njenom središtu jesu plaže San Franciska i sekvoje Kalifornije.

Jedino o čemu sanjam. Ono što želim.

Jer mislim da ako odem odavde, ako sperem Njujork sa sebe, i sve uspomene koje mi se lepe za kožu, možda mogu

da postanem neko ko ponovo oseća. Možda ću u Kaliforniji ponovo videti boje.

Na vrata je, sat kasnije, pokucala Linda, njena mama, i prekinula je u detaljnom prepričavanju onoga što se dogodilo na rođendanu Rubi Rouel u julu. To je navodno promenilo celu dinamiku škole.

„Ah, kako si?“, rekla je Linda ljubazno kad me je ugledala. Odbacila je savršenu loknu s lica i zagledala se u mene kao da me rendgenski snima.

„Dobro“, odgovorila sam osmehom koji na mojim usnama nije značio ništa.

„Ostaješ na večeri, Džihad?“, upitala je. Nikada o tome nisam mnogo razmišljala jer nisam želela, ali moje ime u njenim ustima oduvek je zvučalo čudno. Kao da ga namerno pogrešno izgovara, za slučaj da će samo njegovo pominjanje alarmirati FBI. Kaže *Dži* i onda izgubi hrabrost kod *had*, pretvarajući ga u *Džihaa*. Kao da se *d* ne izgovara. Ili kao da ne može da ga izgovori. Ili se pretvara da ne može. Nije uvek bila takva, ne dok je živela u našoj zgradi. Tada se nije plašila mog imena. Ili možda jeste, samo su moja sećanja iskrivljena.

Uprkos njenom pogledu ptice grabljivice i retkim osmesima, znam da nije loša. Dvaput je posetila mamu u bolnici kad su joj prvi put postavili dijagnozu. „Da, molim te!“, uzviknula je Aleksis, zgrabivši me za ruku. „Nismo se videle sto godina!“

„Da, ostani. Biće nam drago“, rekla je Linda, dozvolivši sebi jedan smešak. „Spremila sam pečenu piletinu znajući da danas dolaziš. Možeš da jedeš piletinu, zar ne?“

Oklevala sam pre nego što sam klimnula glavom. „Da li je… Da li je halal?“

Nešto se steglo u meni, kao da sam je ovim pitanjem osramotila. Iako zna da jedem samo halal. Ovo nije prvi put da dolazim kod njih, a kad su živeli u našoj zgradi, mama i Linda su izlazile zajedno. Ali sad mi se činilo kao da joj saopštavam potpuno novu informaciju.

Linda je trepnula. „Mislim da nije. Kupila sam je u prodavnici u našoj ulici. Oni nemaju halal, zar ne?“

Odmahnula sam glavom.

„Hmm.“ Linda je stisnula usne. „Pa, imamo salatu i hleb. Da li ti to odgovara?“

Stomak mi se i dalje grčio. „Da.“

„A važnije od hrane je da se družiš s Aleksis, zar ne?“ Namignula je.

Ponovo sam klimnula.

Aleksis je pogledom naizmenično prelazila s nje na mene, i videla sam osećanje krivice i neprijatnost na njenom licu. Iz nekog razloga, to me je umirilo. Potvrdilo mi je da ne umišljam.

Aleksisino iskustvo u mom stanu bilo je sasvim drugačije. Kada je u osnovnoj školi prolazila kroz fazu u kojoj je mrzela krastavac i pirinač, mama joj je svakog dana kuvala špagete i u marinara sos krišom ubacivala povrće.

Linda nam je rekla da siđemo za deset minuta i otišla, zatvorivši vrata za sobom.

Aleksis me je pogledala postiđeno. „Izvini.“

Odmahnula sam glavom. „U redu je. Ionako nisam gladna.“

I to je bilo istina.

„Kazala sam joj, uzgred budi rečeno“, nastavila je Aleksis. „Rekla je da bi napravila, ono, neko vegetarijansko jelo da je imala vremena.“

„U redu je“, ponovila sam, zvučeći kao pokvarena kaseta. „Hajde da mi pokažeš ostatak razreda.“

Nasmejala se. „Gde smo ono stale?“

Pokazala sam na fotografiju fudbalera zbijenih jedan uz drugog, u poziranju za kameru.

„Ah, da“, rekla je i počela da nabraja njihova imena i da li se priča da su loši ili dobri u seksu. Isključila sam se, nisam više pratila. Uglavnom zato što su u dresovima svi izgledali isto.

„Nema…“, rekla sam kad je zastala da udahne vazduh. Pogledala me je upitno. Nakašljala sam se. „Nema muslimana u školi, je l’ tako?“

Nabrala je nos, razmišljajući. „Nema. Ti ćeš biti prva."

Tako sam i mislila.

Primetila je moju utučenost i potapšala me po ruci. „Imaćeš mene. I Dženi, Nikol i Hejli."

Nagnula sam glavu u stranu. „Koju Dženi? Onu originalnu, koja je izlazila s Lukom?"

Pucnula je prstima. „Originalnu. Bravo, pratila si."

Nasmejale smo se, i na jedan sasvim kratak trenutak nisam osećala prazninu u sebi.

„Znači, svi u školi se poznaju ceo život?" Privukla sam noge ka grudima.

Aleksis je klimnula glavom. „Neki su u *Brakstonu* od vrtića, ali većina je tu od niže srednje škole. Kao ja. Oh, bio je jedan prelazak na početku srednje."

„Ko?"

„Džejmi Marfi. Preselio se s porodicom iz Viskonsina u desetom razredu. Njegovi rade u tehnološkom sektoru ili tako nešto, ne znam."

Klimnula sam.

„Ali on je baš zgodan." Uzdahnula je sanjalački. „Krupan je i ima onaj zdrav izgled, kao da je tamo sve vreme vukao balvane po porodičnoj farmi ili tako nešto. Kakva ramena. O bože, ne teraj me da počinjem o njegovim ramenima!"

„Neću", rekla sam vragolasto. „On ti je simpatija?"

Slegla je ramenima, trepćući. „Možda. Mislim, pola škole je zaljubljeno u njega. On je…"

„Nije kao drugi dečaci?", rekla sam suvo.

Nasmejala se. „Ne. Samo ima harizmu. Kad priča s tobom, kao da si jedina osoba koja postoji. Poklanja ti punu, nepodeljenu pažnju. To je… lepo."

„Dobar momak sa Srednjeg zapada", promrmljala sam.

„Oh, da. Uvek kaže 'molim' i 'hvala'."

Zaćutale smo.

„Mislim da je to sve." Aleksis je zatvorila laptop. „Idemo dole na večeru."